

ИМПЛИКАЦИЈА (ВОЈНЕ) СТРАТЕГИЈЕ НА ОПЕРАТИКУ

Раде Славковић и Мирослав Талијан*
Универзитет одбране у Београду, Војна академија,
Школа националне одбране

Почетком двадесет првог века теорија наука одбране (војних наука) у Републици Србији нашла се на раскршћу после наглог заокрета са источног (тзв. руског) на западно (тзв. америчко) становиште. У доктринарним документима Војске Србије покушано је да се тај заокрет премости. Међутим, у тим променама, стиче се утисак, да је војна стратегија, као главна (основна) наука у наукама одбране, остала без свог објекта без обзира на њену важност и примарне улоге на креирању операција као основног средства у доношењу стратегијских победа или пораза. Неоспорно је да војна стратегија има импликације на операције па самим тим и оперативну, као и оперативна на стратегију као непремостива веза између тактике и стратегије што је и тема овог рада.

Кључне речи: *стратегија, операције, оперативна, тактика*

Увод

Од деведесетих година прошлог века живимо у времену све бржих, драматичнијих, комплекснијих, непредвидљивијих промена, које утичу на све сфере људске делатности, па и на сферу безбедности и одбране. Нови приступ безбедности, промена физиономије и карактера сукоба и промењена улога војне силе у решавању савремених изазова, ризика и претњи безбедности су основни садржаји новог амбијента у коме делују савремене војске. Све то захтева нови научни приступ облицима испољавања војне силе, оружаног борби и ангажовања снага у миру и рату, па самим тим и војној операцији као сложеном пројекту.

Оружана борба као процес, остварује се извођењем борбених дејстава сукобљених страна на различитим нивоима (борба, бој, битка). Свако ангажовање снага у тим нивоима оружане борбе, од припреме до реализације представља операцију.

Успеси у операцијама нису довољни, јер успеси на оперативном нивоу не могу гарантовати победу у рату, односно оружаном сукобу. У рату одлучујући утицај имају успеси на нивоу стратегије, на нивоу директно повезаним са остварењем политичких циљева. Нема сумње да су оперативни и стратегијски ниво повезани и да постоји читава лепеза начина коришћења оперативних резултата у функцији стратегијских циљева. Са овом идејом, која повезује стратегију и оперативну, у овом ра-

* Пк. др Мирослав Талијан, talijan.miroslav@gmail.com

ду, потребно је сагледати операцију као примарно средство ратовања на оперативном нивоу али да операција на свим нивоима у коначном смислу треба служити захтевима политике, односно стратегије, јер војна сила, у новом амбијенту у коме делују савремене војске, није доминантна карактеристика борбе већ представља само једну од неколико компоненти националне моћи, при чему све требају бити у потпуности координиране једна с другом. У том погледу, команданти треба да буду способни да интегришу војне операције са осталим елементима националне моћи у свим врстама (облицима) конфликта.

На комплексност операције, те које је њено значење и значај у оружаној сукоби – рату, указује и професор Душан Вишњић, где је по његовом гледишту операција: „највиша конкретна форма оружане борбе, најкомплекснија категорија сукоба снага (дела) зарађених страна, мултимедијски, дисконтинуални процес (појава) више:

- узастопних бојева и безброј борби,
- покрета и других борбених радњи и
- делатности осталих субјеката оружане борбе,
- обострано планираних и изведених у условима недовољног познавања непријатеља чијим исходом победници стичу, а побеђени губе стратегијске, оперативне или тактичке предности у даљем вођењу ратних дејстава.“

На основу опредељења Републике Србије, физиономије савременог оружаног сукоба и амбијента у коме Војска Србије може да извршава задатке, разрађују се мисије и задаци Војске Србије. Употреба Војске Србије реализује се извођењем операција. Операције Војске Србије најчешће су комплексне, односно састављене од више врста операција различитих снага. Комплексне операције се планирају, припремају и изводе као кампања.¹ Допринос постизању дефинисаних циљева је основни, а јачина, тип ангажованих снага и нивои командовања помоћни критеријум утврђивања нивоа операција.

Операције Војске Србије „усмеравају се и планирају на војностратегијском нивоу, а планирају и изводе на оперативном и тактичком нивоу“.² У вези с тим чувени фелд маршал Бернард Монтгомери истиче да је од суштинског значаја „довести у везу оно што се хоће на стратегијском, а може извести на тактичком нивоу са снагама које имамо на располагању. У овом погледу, битно је дефинисати развој операција прије него иницијални сукоб почне“. Операција (војна) је серија повезаних војних акција, односно *сложен, планиран и припремљен, ка будућности оријентисан процес, у којем се активностима ограничених ресурса, на одређеном простору и за одређено време, остварује циљ различитог значаја*.³ Операције се односе на оперативни ниво рата, где се резултати појединачних тактичких активности комбинују да би се остварили захтеви стратегије.

У овом раду објаснићемо како се догађаји на различитим нивоима прожимају, фокусирајући оперативни ниво, као везу између стратегије и тактике и њихов међусобни утицај.

¹ Детаљније о томе видети: *Доктрина Војске Србије*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2010, стр. 24-25 и *Доктрина операција Војске Србије*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2012, стр. 41-43.

² *Доктрина операција Војске Србије*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2012, стр. 41.

³ Славковић, Р., Талијан, М., Јелић, М.: *Пројектовање војних операција*, Војно дело зима/2012, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2012, стр. 130.

Стратегија

Политика креира рат и њиме управља. Практично, област која се директно бави остваривањем циљева политике, како у миру тако и у рату јесте стратегија. Израз „стратегија“ је изведен из грчке речи *strategos* што значи *војсковођа*. Сам термин стратегија се данас користи на различите начине и посматра с различитих аспеката. Научни радници и експерти разилазе се у поимању (појма) суштине и предмета (садржине) – објекта – једног главног аспекта стратегија. Неки имају у виду крајње тачке стратегијских подухвата (сврха, мисија, циљеви) и средства за њихово остваривање (политике и планове). Други, наглашавају средства за остваривање крајњих тачака стратешког процеса, више него ли саме крајње тачке. Може се рећи да се стратегија односи на одређивање сврхе (или мисије) и основних дугорочних циљева, усвајање праваца акције и алоцирање (уочавање, додела и распоређивање) ресурса нужних за њихово остваривање. Наведено указује да су циљеви део формулисања стратегије. На највишем нивоу, на нивоу опште стратегије, то укључује примену и координацију свих елемената националне моћи: економију, технологију, нуку, дипломатију, психологију и слично. Војна стратегија је употреба или претња употребом војне силе ради наметања политике. Војна стратегија треба бити потчињена општој стратегији и треба бити координирана са осталим елементима националне моћи. У рату, војна стратегија укључује успостављање војних стратегијских циљева, доделу ресурса, наметање услова, употребу силе и развој ратних планова. Средства војне стратегије су компоненте војне силе. Начини њене реализације су стратегијски концепти направљени у сврху остваривања политичких циљева. Војна стратегија се креира од стране оних који одлучују о националној политици и од стране војно-националног руководства на највишем нивоу.

Војностратегијски ниво разматра реалан допринос који војне снаге могу дати у заштити и одбрани националних циљева и дефинисању опција војног ангажовања у кампањама. Кампања обједињује више операција ради остварења идентификованих војностратегијских циљева и достизања крајњег жељеног стања. У оружаном сукобу, успешно реализоване кампање доносе одлучујуће резултате. Тако, примера ради Здружена оперативна команда, на основу директиве председника Републике Србије, планира операције, утврђује снаге и командује и руководи снагама у операцијама.

Оператика

Оператика се бави теоријом и праксом планирања, припреме и извођења операција. Као војна дисциплина налази се изнад домена тактике, али је потчињена свеобухватном домену стратегије, односно, војне стратегије.

На оперативном нивоу планирањем се одређује ко, када, шта, где и зашто употребљава расположиве ресурсе како би се остварили дефинисани циљеви кампање – операције. Задатак овог нивоа је да дејствима (операцијама) на тактичком нивоу да значај у контексту ширег оперативног модела, који је сам по себи, у коначној варијанти, обликован стратегијом. Другим речима, циљ је да се постигну резултати стратегијског значаја дејствима на тактичком нивоу.

У том смислу се оперативним нивоом рата бави оператика која предвиђа, фокусира и експлоатише велики низ тактичких операција (дејстава) ради реализације стратегијских циљева. У суштини, оперативни ниво подразумева одлуке где, када, са којим циљем и под којим условима ући у борбу – или избећи борбу у складу са стратегијским моделом (планом). У оквиру овог нивоа се управља ангажовањем снага, њиховом обавезом да учествују у борби или да се извуку из ње, као и следом континуираних операција тактичког нивоа у функцији реализације стратегијског циља.

Природа ових задатака намеће потребу да командант има одређени ниво слободе у конципирању и извршењу планова. Команда оперативног нивоа у складу са планом операција који утврђује стратегијски ниво (Здružена оперативна команда), носилац је планирања, припреме и извођења операција оперативног нивоа (видовских операција) којима се остварују стратегијски или оперативни циљеви.

Основно средство којим командант на оперативном нивоу тактичка дејства претвара у стратегијске резултате јесте операција. Ако стратегију можемо објаснити као дисциплину вођења рата, тактику као дисциплину вођења борбе и остваривања победе у њој, оперативни ниво рата можемо објаснити као дисциплину која се бави кампањама – операцијама. Њена средства су тактички резултати – било да се ради о победама, поразима или повлачењима. Њени завршеци су остваривање дефинисаних стратегијских циљева. Њени су садржаји концепти (шеме) операција помоћу којих комбинујемо и слажемо тактичка дејства у функцији остварења стратегијског циља.

Тактика

„Војницима” је у општем случају најпознатији и најприближнији тактички ниво, који се бави питањима остваривања победе над непријатељем у одређеном времену и на одређеном месту. Тактички ниво обухвата припрему и употребу јединица у директном контакту с непријатељем, ради непосредне реализације додељених мисија и задатака. Тактички ниво је свет борбе. Средства тактике су различите компоненте борбене моћи којима располажемо. Начини реализације су концепти којима ту борбену моћ користимо против непријатеља. Њихов исход је победа над непријатељем који нам се супротставља.

Тактички ниво разматра маневар снага у контакту са непријатељем, ради остваривања повољнијег положаја, употребу и координацију ватре, издржљивост јединица у борби, непосредну експлоатацију успеха ради остваривања победе, комбинацију различитих родова и врсту наоружања, прикупљање и коришћење одговарајућих информација и примену борбене моћи у дејствима на тактичком нивоу – све у циљу остваривања победе над непријатељем. Иако борбена дејства на тактичком нивоу граде непрекидни низ активности, свака тактичка акција, мала или велика, у општем случају може се посматрати као засебна епизода, на ограниченом простору и у одређеном временском моменту.

Тактички успех сам по себи не гарантује победу у оружаном сукобу (рату). Такође, исход појединачне битке је врло ретко довољан за постизање стратегијске победе, што је био случај у неким временима. У ствари, појединачна битка, сама за себе, врло ретко решава исход операције, а још ређе исход кампање, односно рата. У том погледу треба схватити да остварење победе над непријатељем у борби не сме бити циљ за себе, већ је потребно да то посматрамо као средство за остварење циља вишег нивоа.

Операције (борбена дејства)⁴ на тактичком нивоу могу се изводити самостално, у оквиру операције вишег нивоа или као део кампање. На овом нивоу поједине операције могу произвести ефекте оперативног или стратегијског значаја.

Стратегијско-оперативна веза

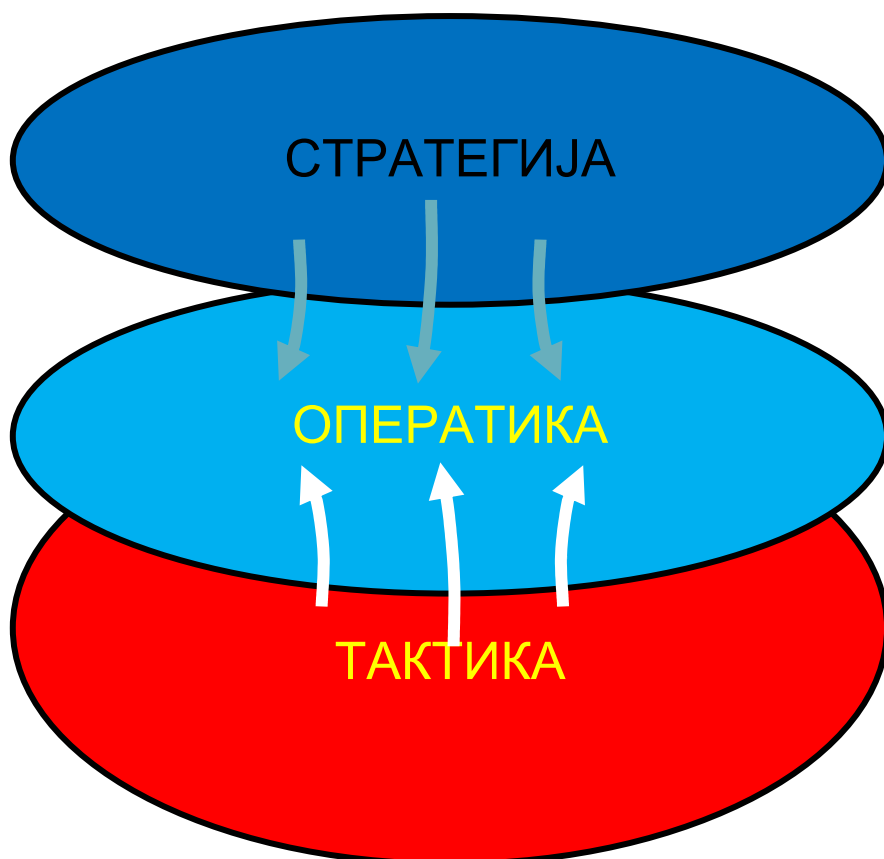
Стратегијско-оперативна веза је двосмерна. Управо онако како стратегија утиче на моделовање (обликовање, дизајнирање, пројектовање, ...) кампање – операције, на исти начин се стратегија треба прилагодити околностима оперативног нивоа (условима оперативног окружења). Неуспех прилагођавања резултира стратегијом која је игнорантна на оперативну реалност (оперативно окружење) и може имати погубне последице, о чему сведоче примери из историје као што је Наполеонов поход 1812. године на Русију а нешто слично се десило и са немачком војском у нападу на Совјетски савез за време Другог светског рата где је непоштовање оперативног окружења довело до расула војске и тоталног пораза.

Стратегија у операцијама успоставља (дефинише) циљ, додељује ресурсе и намеће услове за борбена дејства. Заједно са непријатељем (јачина и распоред непријатеља) и местом извођења стратегијске смернице дефинишу параметре операција.

Стратегија преводи политичке циљеве у војну терминологију успостављањем војних стратешких циљева. Битно је имати у виду да формирањем оперативног модела операције треба јасно одредити који војни услови требају владати у зони операције да би били остварени дефинисани стратегијски циљеви. Основни задатак команданта на оперативном нивоу је да одреди и следи низ активности које ће најдиректније водити ка тим циљевима. Такође, стратези морају бити спремни да редефинишу циљеве у складу са могућностима јединица и оперативног окружења, као и са ценом коју треба платити за достизање постављених циљева. Ако је стратегијски циљ нереалан, командант на оперативном нивоу то мора и да нагласи, а ако циљ није јасан треба тражити појашњење.

Стратегија обезбеђује ресурсе како људске и материјалне, тако и политичку и јавну подршку војних операција. Ако су ресурси недовољни, командант на оперативном нивоу мора да тражи додатне ресурсе или да захтева редефинисање циља.

⁴ „Борбене операције Војске Србије се планирају, припремају и изводе као борбена дејства.” - *Доктрина Војске Србије*, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2010, стр. 86.

Слика 1 – Веза стратегије, оператике и тактике

Будући да на стратегију утиче оперативно окружење (социјална и политичка димензија), она намеће услове вођења војних операција. Ови услови добијају форму ограничења. Ограничења могу бити трајна, као што је међународно хуманитарно право или ситуациона – привремена, као што су правила употребе (нпр.: не прелазити државну границу снагама Копнене војске за време извођења операције). Уколико су ограничења наметнута од стране стратегије у том обиму да спречавају достизање дефинисаног циља, командант мора тражити одустајање од ограничења или редефинисање циља. Такође, не може се бити толико критичан на услове наметнуте од стране стратегије (претпостављеног) јер је политика водећа интелигенција за употребу војне силе. Међутим, ни један командант на оперативном нивоу не може користити услове наметнуте од стране вишег руководства као изговор за војнички неуспех у операцији.

Тактичко-оперативна веза

Полазећи од стратегијских смерница, оператика помаже тактици тиме што дефинише тежиште и циљеве. У том смислу, оператика обезбеђује контекст одлучивања на тактичком нивоу. Без овакве оперативне кохерентности, борбена дејства на овом нивоу су редуцирана на серију неуезаних и несинхронизованих тактичких акција са релативном вероватноћом у успех или неуспех.

Једнако, као што операције треба да служе стратегији, комбинујући тактичка дејства на такав начин да се најефикасније и најекономичније постигне циљ, оне такође, служе тактици стварањем најповољнијих услова за тактичка дејства. На исти начин на који операција ствара оквири за вођење борбе и тактички резултати обликују вођење операције. У овом смислу, поента је у експлоатацији тактичких успеха (победа) ради стварања стратегијских предности и у минимизирању, анулирању или чак преокретању стратегијских ефеката у случају тактичких неуспеха (пораза).

Операције, у поређењу са тактиком, подразумевају ширу димензију времена и простора, јер стратегијске смернице на овом нивоу намећу потребу команданту да прошири своју перспективу ван граница непосредне борбе. Док тактичар води борбу, командант на оперативном нивоу треба да гледа много шире – ван домета борбе. Он унапред треба да тежи таквом обликовању догађаја који ће створити најповољније могуће услове за планирана борбена дејства. На сличан начин он настоји да предвиди резултате борбе, како би био спреман да их искористи у функцији веће стратегијске предности. Речју, да зна и уме да доноси одлуке и да буде спреман да се суочава с њиховим последицама.

Закључак

На крају, као завршне констатације издвајају се поједина сазнања која се могу сврстати у неколико група.

Прво, било која врста сукоба (и рата) води се и добија стратегијом. Нема сумње да су стратегија и оператика повезане и да постоји читав спектар начина коришћења оперативних резултата у функцији стратегијских циљева. Операција се јавља као примарно средство ратовања, али у коначном смислу на свим нивоима ратовања служи захтевима политике, односно стратегије.

Друго, стратегија укључује успостављање војностратегијских циљева, уочавање, доделу и распоређивање ресурса, наметање услова, употребу силе и развој планова за употребу Војске. Начин њене реализације су оперативни планови израђени у сврху остварења политичких циљева. На оперативном нивоу планирањем се одређује ко, када, шта и где употребљава ресурсе како би се остварили дефинисани стратегијски циљеви, док се на тактичком нивоу у директном сукобу са непријатељем непосредно реализују додељени задаци произашли из наведених циљева. Значи, можемо констатовати да је ум команданта почетна тачка оружаног сукоба (рата) и целокупне стратегије. Исто тако, ваља истаћи да командант може имати сјајне идеје те да је исто тако способан и да са својом командом-штабом смисли

непобедиве стратегије, али ако су снаге које предводи, и од којих зависи извођење планова, неодговорне и некреативне, ако потчињени команданти и поједини елементи борбеног оперативног распореда у први план истичу само своје планове, мисије и задатке, идеје и планови команданта, те тако и његова стратегија, неће значити ништа. Главна поука за војне стратеге у рату јесте да је структура војске та која даје снагу. У том смислу, дакле, основни циљ у рату јесте постизање брзине и покретљивости у самој структури војске. То значи, на врху може бити само један ауторитет, не сме бити оклевања и „заплетености“ које настају услед издељеног предводништва. Ово подразумева и мотивисање војника и стварање свеобухватног борбеног морала, који ће им дати додатну снагу којој се непријатељ не може супротставити. Речју, највећа моћ није горе у стратегији и у рукама команданта, већ доле у структури и војницима. Дакле, пре осмишљавања било које стратегије или предузимања акције, мора се потпуно разумети структура снага. Тако, и ако је то нужно, командант може исту изменити и поново осмислити тако да одговара његовим намерама.

На крају у вези импликација стратегије на оператику и о њиховом односу с тактиком, као треће стоји да према стратегији оператика има подређени положај. Она (оператика) према тактици има руководећи положај. У решавању практичних задатака, она се ослања на тактику. Дакле, оператика јесте средство стратегије за постизање њених циљева. Тактика је средство оперативне вештине за постизање коначног циља операције било којег вида и размере. Речју, оператика је као нека карика која повезује стратегију и тактику.

Литература

[1] Вишњић, Душан.: *Стратегија државе као судбина нације*, Институт ратне вештине, Београд, 2005.

[2] *Доктрина Војске Србије*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2010.

[3] *Доктрина операција Војске Србије*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2012.

[4] Нинковић, Ј.: *Теоријске основе оператике*, Војноиздавачки завод, Београд, 1985.

[5] Славковић, Раде., Талијан, Мирослав., Јелић, Миле.: *Пројектовање војних операција*, Војно дело, зима/2012, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2012.